

INTERAKCIJSKA SPREGA MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE I VANJSKE TRGOVINE

INTERACTIVE RELATION BETWEEN INTERNATIONAL SHIPPING AND INTERNATIONAL TRADE

UDK 339.5:656.96

Pregledni rad

Review

Sažetak

Neprijeporna je činjenica da između međunarodne špedicije i vanjske trgovine postoji čvrsta interakcijska sprega. Vanjskotrgovinska poduzeća, odnosno izvoznici i uvoznici, se bave kupoprodajom robe između proizvođača i potrošača koju su, u pravilu locirani na mjestima velike udaljenosti, ali povezani prijevozom. Iz analize funkcija, poslova i statusa međunarodnih špeditera proizlazi da su oni specijalisti za sigurnu, brzu i racionalnu otpremu, dopremu i provoz robe u međunarodnom prometu. Izborom optimalnih prijevoznih sredstava, izborom najpovoljnijih prijevoznih puteva, najpovoljnije kombinacije tehnologije transporta i najpovoljnijih tarifnih solucija špediter izravno, značajno i pozitivno utječe na konkurentsku sposobnost domaće robe u međunarodnoj robnoj razmjeni.

1. UVOD

INTRODUCTION

Osnovni predmet ovoga rada je interakcijska sprega međunarodne špedicije i vanjske trgovine.

Počeci špedicije datiraju još iz XIII. stoljeća. Organizacija otpreme i dopreme robe počela se u to vrijeme povjeravati posebnim posrednicima, ali se tek u XVIII. st. razvila razmjena dobara i usluga s inozemstvom. Od tada sve značajniji postaju špediteri koji obavljaju odabir prijevoznih puteva, prijevoznih sredstava i daju stručne savjete u svezi s prijevozom.

Međunarodna špedicija, vanjska trgovina i međunarodni transport čvrsto su uzajamno povezani jer povećanje vanjskotrgovinske razmjene usavršava transportni sustav, a razvoj vanjske trgovine i međunarodnog transporta utječe na unapređivanje špedicije, i obrnuto.

Danas je međunarodna špedicija toliko razvijena i inkorporirana u sustav razmjene dobara da je bez nje nemoguće optimalno funkcioniranje vanjskotrgovinske razmjene i nacionalnog i međunarodnog transportnog sustava. Polazeći od toga, osnovni je cilj ovog rada da koncizno prikaže važnost interakcijske sprege međunarodne špedicije i vanjske trgovine.

Kvaliteta aktivnosti i odnosi između špeditera, njegovih nalogodavaca, uvoznika i izvoznika, i prijevoznika, osoba koja prema ugovoru obavlja ili osigurava obavljanje prijevoza, imaju veliko značenje za postizanje najpovoljnijih uvjeta u razvoju i usavršavanju vanjskotrgovinskog prometnog i špediterskog sustava te u uključivanju hrvatske privrede u svjetske privredne tokove.

2. FUNKCIJE MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE U ROBNOJ RAZMJENI *INTERNATIONAL SHIPPING FUNCTIONS IN GOODS EXCHANGE*

Pod funkcijama međunarodne špedicije podrazumijevaju se glavni zadaci koje ona obavlja u vanjskoj trgovini i transportu, odnosno njezina uloga u vanjskotrgovinskom i transportnom sustavu.

Funkcije i poslovi su različiti pojmovi, jer špediteri brojnim poslovima ostvaruju svoje funkcije.

Osnovna privredna funkcija međunarodne špedicije, koja slijedi iz pojma međunarodne špedicije, očituje se u tome da ona - kao organizator otpreme, dopreme i provoza robe - pronade i osigura najbolje ekonomske uvjete za otpremu, dopremu i provoz robe, da bi cjelokupan proces transporta bio izvršen na siguran, stručan i ekonomičan način. Prema tome, glavni je zadatak međunarodnog špeditera da oslobodi svojeg nalogodavca brige oko otpreme robe. Na taj način

Dr. Tripo Grahovac, dipl. oec.
Direktor "LIBURNIA" štedionice d.d., Rijeka

nalogodavac može svu pozornost usmjeriti na svoj osnovni posao¹.

Međunarodna je špedicija - kao djelatnost organiziranja otpreme, dopreme i provoza robe u međunarodnom prometu - dio vanjske trgovine i viši oblik prometa, što je njena osnovna ekonomska funkcija.

Osnovna funkcija međunarodne špedicije raščlanjuje se na šest detaljiziranih podfunkcija, i to: prostorna, vremenska, kvalitativna, kvantitativna, kreditna i propaganda.

2.1. Prostorna (interlokalna) funkcija špedicije

Shipping spatial (interlocal) function

Prostorna funkcija podrazumijeva sudjelovanje špeditera u svladavanju prostornih udaljenosti između mjesta proizvodnje i potrošnje. Na tom putu špediter organizira racionalno manipuliranje i transport robe.

U svladavanju udaljenosti između proizvođača i potrošača nastaje čvrsta veza između vanjske trgovine, koja istražuje tržište, uspostavlja poslovne veze, zaključuje kupoprodajne ugovore, izvršava zaključne ugovore i sl., i međunarodne špedicije koja obavlja poslove i zadatke oko organizacije otpreme i dopreme robe i međunarodnog transporta koji obavlja prijevoz.

2.2. Vremenska (intertemporalna) funkcija špedicije

Shipping time (interporal) function

Vremenska funkcija očituje se u sudjelovanju špeditera u svladavanju vremenske razlike između proizvodnje i potrošnje roba, što se ostvaruje fizički. Naime, rijetko se događa da se netom proizvedena roba plasira na tržištu i odmah prodaje potrošaču.

Najčešće se proizvedena roba kupuje od strane trgovine, transportira, uskladištava i ponovo transportira do preradivača ili krajnjeg potrošača.

Međunarodni špediter tu funkciju najčešće ostvaruje svojim brojnim aktivnostima u svezi s manipuliranjem i uskladištavanjem robe, kao npr.: organizacijom iskrcaja, prekrcaja i ukrcaja ili obavljanjem tih radnji u vlastitim skladištima s vlastitim sredstvima rada i radnom snagom. Jednako tako, špediteri u okviru te funkcije obavljaju radnje u carinskom postupku oko izvoza, uvoza i provoza robe, organiziraju i omogućuju pregled robe sanitarnim, veterinarskim i fitosanitarnim organima. Ali, oni mogu obavljati i druge poslove, kao npr.: pojenje i hranjenje životinja, doleđivanje lakopokvarljive robe, kontrolu kvalitete i kvantitete robe, organiziranje zbirnog prometa i sl.

I u okviru te funkcije stvara se čvrsta sprega međunarodne špedicije, međunarodnog transporta i vanjske trgovine i njihova utjecaja na uspostavljanje ravnoteže ponude i potražnje.

2.3. Kvalitativna funkcija špedicije

Shipping qualitative function

Međunarodni špediteri obavljaju u okviru te funkcije različite poslove, kao: instradaciju, pakiranje, uzorkovanje, sortiranje, poboljšavanje ambalaže, hranjenje životinja i druge poslove pri otpremi ili za vrijeme prijevoza, da bi se omogućilo optimalno manipuliranje i transport robe.

Instradacijom, tj. izborom najpovoljnijeg prijevoznog puta, najpovoljnijeg sredstva, načina i vremena prijevoza, najpovoljnijih tarifnih kombinacija i sl., špediter može pridonijeti većoj konkurentnoj sposobnosti i robe na inozemnom tržištu i povećanju njezine vrijednosti.

2.4. Kvalitativna funkcija špedicije

Shipping quantitative function

Kvalitativna se funkcija u sudjelovanju u otpremi, dopremi - uvozu i provožu - tranzitu velikog dijela vanjskotrgovinske razmjene i u doprinosu racionalnom manipuliranju i transportu robe. Na taj način međunarodni špediter, kao organizator transporta i poznavatelj transportnih tehnologija, može pridonijeti snižavanju transportnih i manipulativnih troškova.

Tako se učvršćuje međuovisnost s vanjskom trgovinom i međunarodnim transportom.

2.5. Kreditna funkcija špedicije

Shipping credit function

Kreditna se funkcija sastoji u kreditiranju proizvođača koji proizvode robu za izvoz ili koji uvoze reprodukcijски materijal potreban za proizvodnju. U praksi postoje tri načina kreditiranja:

1) Kreditiranje nalogodavca, izvoznika ili uvoznika; tako da za njegov račun plaća troškove nastale u svezi s organiziranjem prijevoza npr.: troškove osiguranja, transporta, pakiranja i sl., a tek nakon završenog prijevoza zaračunava te troškove nalogodavcu. Špediter nije obvezatan kreditirati nalogodavca jer je ovaj dužan na zahtjev špeditera, predumjeti određen iznos za troškove. Špediter ima pravo na naknadu troškova odmah poslije njihova nastanka, a ako obavi isplatu u stranoj valuti, stječe pravo na naknadu od nalogodavca u odnosnoj valuti. Ako špe-

¹ Zelenika, R.: Funkcije međunarodne špedicije u međunarodnom transportu i vanjskoj trgovini, Pomorski zbornik, knjiga 21, Rijeka, 1983, p. 274

diter ne zahtijeva predujam, smatra se da je pristao na kreditiranje, pa ima pravo na posebnu proviziju na angažirana sredstva.

2) Ustupanje prava na korištenje deviznih sredstava ili prodaju deviznih sredstava svojim nalogodavcima. Špediterska poduzeća, koja ostvaruju devizna sredstva obavljanjem poslova za inozemne nalogodavce, često ustupaju pravo na korištenje ili prodaju tih sredstava domaćim nalogodavcima. Na taj način ih kreditiraju, ali stječu pravo na kamate.

3) Ulaganje domaćih sredstava u razvojne programe svojih poslovnih partnera.

2.6. Propagandna funkcija špedicije

Propagandistic function of shipping

Propagandna funkcija podrazumijeva propagiranje špediterskih djelatnosti, ali i vanjskotrgovinske i transportne djelatnosti².

Govoreći o brojnim poslovima međunarodnog špeditera, s kojima se špediter susreće u ostvarenju osnovne funkcije - zadaće međunarodne špedicije, potrebno je naglasiti njihovo sistematiziranje u dvije skupine: osnovne i specijalne poslove².

Osnovnim poslovima međunarodnog špeditera smatraju se: 1) instradacija; 2) doziv robe; 3) prihvata robe radi otpreme; 4) zaključivanje ugovora o prijevozu robe; 5) otprema, doprema i provoz robe u užem smislu; 6) zaključivanje ugovora o uskladištenju robe; 8) zaključivanje ugovora o osiguranju robe; 9) ispostavljanje i pribavljanje prijevoznih isprava; 10) obavljanje poslova u svezi s carinjenjem robe; 11) kontrola ispravnosti vozarine, carine i sl.; 12) informiranje nalogodavca i 13) savjet pri zaključivanju ugovora o kuporodaji robe. Te poslove špediter obavlja svakodnevno i bez njih ne mogu optimalno funkcionirati vanjskotrgovinski i transportni sustavi.

Skupinu poslova međunarodnog špeditera čine ovi poslovi: 1) pakiranje i signiranje robe; 2) vaganje i sortiranje robe; 3) izdavanje jamčevnih pisama i špediterskih potvrda; 4) uzorkovanje robe; 5) kontrola kvalitete i kvantitete robe; 6) zastupanje nalogodavca u slučaju zajedničke havarije i u regresnom postupku prema trećim osobama; 7) sajamski poslovi; 8) *leasing* poslovi; 9) konsignacijski poslovi i 10) kreditiranje nalogodavca i sl. Te poslove špediter obavlja privremeno, od slučaja do slučaja, kada s njima kompletira paket svojih usluga.

3. MEĐUOVISNOST SUSTAVA MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE, VANJSKOTRGOVINSKOG I TRANSPORTNOG SUSTAVA *INTERRELATION BETWEEN SYSTEMS OF INTERNATIONAL SHIPPING, INTERNATIONAL TRADE AND TRANSPORTATION*

S obzirom na glavne karakteristike poslova međunarodnog špeditera i njihovu čvrstu spregu s vanjskotrgovinskim i transportnim poslovima, sve špediterske podfunkcije mogu se svrstati u dvije skupine: vanjskotrgovinsku i transportnu. One ulaze u jednu ili drugu ili čak obje skupine funkcija. Iz toga se može zaključiti da upravo funkcije špedicije određuju međunarodnu špediciju kao dio vanjske trgovine i viši oblik transporta.

Značenje međunarodne špedicije u vanjskotrgovinskom i transportnom sustavu može se sistematizirati u nekoliko najvažnijih učinaka, i to³:

1) Špediter ima iznimno značenje u pravilnom zaključivanju međunarodnog kupoprodajnog ugovora, jer on svojim stručnim savjetima može utjecati na smanjenje troškova transporta, na sigurnost i brzinu prijevoza robe u vanjskotrgovinskom prometu.

2) Špediteru treba dati potpunu ovlast u vladanju cjelokupnim transportnim procesom, odnosno prijevozom robe od proizvođača do potrošača. Samo u funkciji "nositelja cjelokupnog transportnog pothvata" špediter može bitno utjecati na smanjenje manipulativno-transportnih troškova.

3) Špediter primjenom klauzule CIF u izvozu i FOB u uvozu onemogućava odljev deviznih sredstava, a istodobno osigurava vozarima prijevozni supstrat, pridonoseći na taj način većem korištenju transportnih kapaciteta.

4) Špediteri ostvaruju znatna devizna sredstva i pridonose poboljšanju platne bilance, osim neizravno ostvarenih deviznih sredstava, oni domaćim izvoznicima i uvoznicima uštedeju znatne devizne iznose u transportnim troškovima korištenjem najpovoljnijih kombinacija izbora prijevoznih sredstava i transportnih puteva.

5) Špediter je "zaštitnik" interesa, odnosno "odvjetnik" svih sudionika u prometnom i vanjskotrgovinskom sustavu, jer u svakoj prilici postupa kao dobar stručnjak, odnosno s profesionalnom pozornošću.

2 O tome pobliže cf. ZALENIKA, R.: Međunarodna špedicija - osnovni i specijalni poslovi - Poslovna politika. Pula, 1985, p. 87-290

3 Ibidem, p.305

6) Špediter je u punom smislu riječi "arhitekt transporta" jer on jedini od svih sudionika u prometnom i vanjskotrgovinskom sustavu može izraditi najpovoljniju soluciju transporta robe koja će u potpunosti zadovoljiti interese svih sudionika u tim sustavima.

Naime, međunarodni vanjskotrgovinski sustav, kao podsustav međunarodnog privrednog sustava, sastoji se od nacionalnih i višenacionalnih vanjskotrgovinskih sustava. Prema tome, hrvatski vanjskotrgovinski sustav čine brojni podsustavi, a među njima značajno mjesto ima sustav međunarodne špedicije.

Jednako tako, međunarodni prometni sustav, kao podsustav međunarodnog privrednog sustava, sačinjavaju nacionalni i međunarodni prometni i transportni sustav (pomorski, cestovni, zračni i dr.) i podsustavi koji su prijeko potrebni za funkcioniranje cijelog sustava, među kojima se bitno ističe i špediterski sustav.

Zbog svega navedenog nužno je pravodobno uključivanje međunarodnog špeditera u vanjskotrgovinski promet, jer oni mogu svojim savjetima utjecati da se u pregovorima postignu povoljni uvjeti kupoprodaje i prijevoza.

Dakle, međunarodni špediteri svojim utjecajem mogu pridonijeti većem uključivanju domaće provrede i međunarodnu podjelu rada, tj. racionalnijem manipuliranju i transportu izvozne, uvozne i povozne robe. Da bi se to postiglo, a time i veća ekonomska međuovisnost međunarodne špedicije, vanjske trgovine i transporta, potrebno je da svaki od ta tri subjekta poduzme određene mjere i akcije.

Te mjere i akcije⁴ uglavnom se odnose na rješavanje problema špeditera kao poduzetnika transporta, uspješno i pravodobno uključivanje domaće privrede u svjetske tokove, organizirano i jedinstveno nastupanje na inozemnom tržištu, veću uspješnost - rentabilnost poslovanja, izradu dugoročnih planova i programa razvoja, izgradnju djelotvorne mreže u zemlji i inozemstvu, modernizaciju kapaciteta, simulaciju tranzitnih i međunarodnih prijevoza, uvođenje suvremenih transportnih tehnologija i organizacije prijevoza i sl.

4. ŠPEDITER KAO PUNOMOĆNIK U CARINSKOM POSTUPKU *A SHIPPER AS A MANDATORY IN CUSTOMS PROCEDURE*

Današnju vanjsku trgovinu karakteriziraju brojne restrikcije i formalnosti carinskih, poreznih, deviznih, vanjskotrgovinskih i sl. tijela i institucija, kojima pod-

liježu uvoz i izvoz robe. Stoga se rijetki slučajevi da poslove oko carinjenja robe obavljaju sami uvoznici, odnosno izvoznici već te formalnosti rješavaju sami špediteri.

Poslovima međunarodne špedicije, u smislu vanjskotrgovinskog prava, smatraju se osobito i radnje u svezi sa carinjenjem robe. Prema špediterskim *Općim uvjetima poslovanja*, smatra se da je davanjem naloga, dispozicije, za otpremu stvari i nalog za carinjenje, ako nije i pismeno drukčije ugovoreno.

Dakle, špediter obavlja radnje u carinskom postupku na temelju naloga ili dispozicije. To je pisana ovlast nalogodavca ili njegova poslovnog partnera. Međutim, taj nalog nema posebno pravno značenje za carinsku praksu jer se radi o interesnom odnosu stranaka iz ugovora o špediciji.

Špediter nije obvezatan ispitivati točnost podataka i ispravnost, pravovaljanost dokumenata⁵. Ipak u praksi on provjerava pravovaljanost dokumenata za carinski postupak, traži dodatna objašnjenja i ukazuje nalogodavcu na nepravilno svrstavanje robe u carinskom smislu. Time omogućava brži carinski postupak i izbjegava odgovornost za privredni prijestup, s obzirom na to da je špediter odgovoran za pravilnost poduzetih radnji, odnosno za neizvršavanje radnji koje je trebalo obaviti.

Sve posljedice koje mogu nastati zbog pogrešnih podataka, neispravnih ili nepravodobno primljenih dokumenata snosi nalogodavac, u smislu odredaba čl. 35, st. 4. i čl. 22, st.2. *Općih uvjeta*.

Špediterski posao obuhvaća i davanje savjeta i sudjelovanje u pregovorima radi zaključivanja ugovora o međunarodnoj prodaji sa stajalista carinskih operacija te zastupanje i obavljanje radnji u carinskom postupku, što je ispravnija formulacija od "poslova u vezi s carinjenjem robe" jer postoje i druge carinske radnje.

Potrebne carinske radnje špediter obavlja u ime i za račun nalogodavca, čl.35, st.2. *Općih uvjeta*. Iz toga proizlazi da oni slobodno reguliraju hoće li špediter za račun nalogodavca isplatiti carine i carinske pristojbe i obaviti carinske radnje.

Ako špediter u carinskom postupku obavlja sve poslove oko izvoza, uvoza i provoza robe u ime i za račun nalogodavca, tada dobiva status opunomoćenika.

Špediter je obvezan poslati nalogodavcu dokumente u roku tri dana nakon primitka. Međutim, on ne odgovara za netočno obračunate carinske pristojbe i vozarinu. Stoga nema obvezu podnositi reklamacije o tom pitanju.

4 Ibidem, p.383

5 ZELENKA, R: Špediterovo pravo. Incoterms 1990. - Međunarodna pravila za tumačenje trgovinskih termina. Revidirane američke vanjskotrgovinske definicije, Rijeka, 1993, p.80

Ukoliko je špediter stručnjak za carinska pitanja, utoliko snosi veću odgovornost svome komitentu ako neke carinske radnje ne obavi stručno. Međutim, postavlja se pitanje špediterove odgovornosti. Ako se smatra da je dužan poznavati sve carinske propise i tarife, tada bi njegova odgovornost bila neograničena, što je neprihvatljivo jer se odgovornost mora svesti na razumnu granicu.

Pojam carinskog obveznika definiran je carinskim pravom; to je osoba na koju glasi prijevozna isprava, osoba na koju su prenijeta prava iz prijevozne isprave i druge osobe koje su dužne platiti carinu. Iz toga proizlazi da špediter može biti carinski obveznik ako je u prijevoznim ispravama označen kao primatelj. Međutim, špediter ne može biti carinski obveznik u općem smislu jer nije niti izvoznik niti uvoznik carinske robe.

Pravno je podnositelj carinske deklaracije, carinski obveznik. To je osoba na koju glasi prijevozna isprava ili je ovlaštena za podnošenje deklaracije, a ne špediter. Iz toga proizlazi i pravni položaj špeditera kao opuno-moćenika carinskih obveznika.

5. ULOGA ŠPEDITERA U SMANJENJU LOGISTIČKIH TROŠKOVA *SHIPPER'S ROLE IN LOGISTIC EXPENSES REDUCTION*

Često se događa da se proizvedena i izvozu namijenjena roba ne može isporučiti brzo, uspješno i sigurno kako to zahtijevaju poslovni partneri i kupci. Jedan od glavnih razloga tome je nedostatna prometna i komunikacijska infrastruktura.

Budući da logistika ima zadatak da izgradi integralan sustav protoka ukupnog kretanja robe u proizvodnji i izvan nje do isporuke korisniku, moraju se uzeti u obzir sve okolnosti u tom procesu, među ostalim i protok informacija tijekom logističkog procesa.⁶

Uspješan informacijski sustav, bez kojeg nije moguće racionalno organiziranje logistike i sniženje troškova, uvjet je uspješnosti međunarodne špedicije u posredovanju između međunarodne trgovine i prometnih poduzeća. Jedino pod tim uvjetima ona može postati savjetodavatelj u poslovima distribucije, načina otpreme, kontejnerizaciji, odabiru prijevoznog sredstva, pakiranju, instradaciji i prijedlozima koji će uz skuplji prijevoz dati jeftiniji ukupni rezultat. U vezi s tim Mađarić⁷ kaže: "...skoro je dovoljno skrenuti

pažnju na činjenicu da su ranije (prije 15-tak, 20-tak godina) proizvođači kompletnih pogona u grubim kalkulacijama procijenjivali troškove pakiranja, otpreme, prijevoza, skladištenja i demontaže, dakle logističke troškove, na oko 10% prodajne cijene. Međutim, u posljednje vrijeme situacija je sasvim drugačija pa prema ocjenama francuskog udruženja špeditera FFCAT sveukupni logistički troškovi nekog proizvoda ne iznose manje od 20-50% od troškova proizvodnje⁴.

Nameće se pitanje koji su uzroci takvog porasta logističkih troškova i koja nam sredstva stoje na raspolaganju za suzbijanje tog rasta.

Mađarski stručnjak za logistiku Hunkar smatra da je osim ekonomskih čimbenika, npr. inflacijske tendencije, glavni uzrok visokih logističkih troškova veći broj uskih grla u komunikacijskim, transportnim i skladišnim kapacitetima zemalja u razvoju. Ne treba zaboraviti da i naša zemlja ima slične probleme.

Uzrok je, također, i nedostatak kvalificirana prometnog, lučkog, špediterskog i poštanskog kadra i njihove organizacije, a taj "ljudski faktor" može prouzročiti veće teškoće, pa ga ne treba zanemariti. Stoga, kada se pristupa poslu, potrebno je najprije prikupiti logistične informacije o ciljnoj i tranzitnim zemljama i isplanirati i osigurati cijeli posao - postaviti logistički koncept.

6. ZAKLJUČAK *CONCLUSION*

Na određenom stupnju razvoja proizvodnih snaga, proizvodnih i društvenih odnosa i podjele rada došlo je do odvajanja trgovine od proizvodnje, a zatim i od prometa, a razvoj trgovine i prometa doveo je do pojave posebnog specijaliziranog posrednika - špeditera.

Takvom podjelom poslova između proizvodnje, trgovine, prometa i špedicije osigurano je uredno, stručno, brzo, ekonomično i sigurno otpremanje robe pomoću špeditera.

Međunarodna špedicija kao specijalizirana privredna djelatnost za organizaciju otpreme, dopreme i provoza robe, tj kao dio vanjske trgovine i viši oblik prometa, vrlo je važna djelatnost u sustavu društvene reprodukcije koja se učvrstila u razmjenu dobara i tako povezuje proizvodnju i potrošnju.

Međunarodni špediteri kao koordinatori aktivnosti svih sudionika u vanjskotrgovinskom i prometnom

6 MADARIĆ, J.: Uloga špeditera u smanjenju logističkih troškova, Pomorski zbornik, knjiga 24, Rijeka, 1986. p.290.

7 Ibidem

sustavu zauzimaju značajno mjesto u nacionalnom privrednom sustavu jer izravno pridonose uključivanju hrvatske privrede u međunarodnu podjelu rada, uspješnijem plasmanu naših proizvoda na inozemnim tržištima te povoljnijem uvozu repromaterijala za potrebe domaće privrede.

Osnovni je zadatak međunarodnog špeditera osloboditi svog nalogodavca (izvoznika, uvoznika, proizvođača) cjelokupnog napora i brige oko prijevoza robe, kako bi se nalogodavac mogao usredotočiti na svoju djelatnost.

Takav zadatak od špeditera zahtijeva raspolaganje širokim spektrom znanja iz područja tehnologije prometa, ekonomije, prava, informatike, geografije, strojarstva i dr.

Značenje međunarodne špedicije u racionalizaciji manipuliranja i transporta robe proizlazi iz njegove osnovne privredne funkcije.

Međunarodna špedicija pridonijet će navedenoj racionalizaciji tako što će, suvremeno organizirana, uspješno koristiti sve suvremene oblike racionalizacije, a to znači paletalizaciju, kontejnerizaciju, RO-RO, LO-LO, RO-LO, FO-FO, HUCKE PACK i BIMODALNU tehnologiju.

Posebno značenje dobiva međunarodni špediter u multimodalnom transportu u kojem povezuje više različitih transportnih sredstava gdje mogu doći do izražaja prednosti suvremenih tehnologija što omogućuje brz, siguran, kvalitetan i ekonomičan transport od proizvođača u jednoj zemlji do potrošača u drugoj zemlji.

Teretnicom za multimodalni transport, špediter, u ulozi operatora multimodalnog transporta, preuzima obvezu organizacije i obavljanja prijevoza od mjesta prihvata preko mjesta ukrcaja do mjesta isporuke, snoseći odgovornost na cijeloj relaciji.

Prema (istoj) FIATA teretnici, špediter kao poduzetnik multimodalnog transporta, ima pravo na izbor puta, prijevoznih sredstava i mehanizacije za manipulaciju; odgovara za djela i propuste sudionika koje je sam angažirao u prijevozu te obavlja obračun vozarine i drugih manipulativnih troškova za cijelu relaciju.

Između međunarodne špedicije, multimodalnog transporta i sustava logistike postoji čvrsta interakcijska sprega i što su ti sustavi razvijeniji veza je tješnja. Logistika, kao sustav višeg reda, treba osigurati da točka otpreme opskrbljuje točku primitka pravim proizvodima i uslugama, u potrebnim količinama i ispravnom stanju, u pravo vrijeme na pravom mjestu i uz minimalne troškove. To bi utjecalo na smanjenje manipulativno-transportnih troškova, a time i na konkurentnu sposobnost domaće privrede na inozemnom tržištu.

Osim toga prijevoznoprekrajni troškovi mogu se smanjiti pravodobnim uključivanjem međunarodnih špeditera u ugovaranje paritetnih klauzula "Incoterms '90" jer špediteri poznaju ta pravila, prednosti i nedostanke pojedinih termina pa će savjetovati uvoznicima i izvoznicima najpovoljniji "Incoterms '90" - termin. Na taj način će onemogućiti i nepotreban odljev deviznih sredstava (moguć u slučaju ugovorenih neadekvatnih klauzula).

Funkcija međunarodne špedicije predstavlja zadatke koje ona obavlja u međunarodnom transportu i vanjskoj trgovini. Međutim, važno je znati da funkcije i poslovi međunarodne špedicije nisu identični poslovi, jer obavljajući osnovne i specijalne poslove, špediter ostvaruje svoje funkcije. Obavljanjem svojih funkcija (prostorne, vremenske, kvalitativne, kreditne i propagandne) špediteri učvršćuju ovisnost s vanjskom trgovinom i transportom.

Međunarodni špediter kao organizator, koordinator, ali i realizator aktivnosti u prometnom i vanjskotrgovinskom sustavu pojavljuje se u ulozi komisionara - posrednika, agenta - zastupnika i kao samostalna kategorija privrednika.

Špediter ima važnu ulogu pri zaključivanju kupoprodajnih ugovora.

Svojom djelatnosti on ostvaruje znatna devizna sredstva i tako pridonosi poboljšanju platne bilance.

U slučaju izostanka špeditera, odnosno njegove aktivnosti, transportni sustav se raspada.

LITERATURA:

REFERENCES

1. MAĐARIĆ, J.: *Uloga špeditera u smanjenju logističkih troškova*, Pomorski zbornik, knjiga 24, Rijeka, 1986.
2. ZELENKA, R.: *Međunarodni špediter - operator u transportnom sustavu*, Pomorski zbornik, knjiga 17, Rijeka, 1979.
3. ZELENKA, R.: *Značenje međunarodne špedicije u prometnom i vanjskotrgovinskom sustavu*, Suvremeni promet, Zagreb, 1982, 2.
4. ZELENKA, R.: *Funkcije međunarodne špedicije u međunarodnom transportu i vanjskoj trgovini*, Pomorski zbornik, knjiga 21, Rijeka, 1983.
5. ZELENKA, R.: *Uloga špeditera kod ugovaranja paritetnih klauzula u međunarodnoj kupoprodaji robe*, Zbornik radova Savjetovanja "Saobraćaj u spoljnotrgovinskoj razmeni SFRJ", Portorož, 14-16.11.1984.
6. ZELENKA, R.: *Međunarodna špedicija - Osnovni i specijalni poslovi* - Poslovna politika, Istarska naklada, Pula, 1985.
7. ZELENKA, R.: *Špediter - tehnolog saobraćaja*, Pomorski zbornik, knjiga 24, 1986.
8. ZELENKA, R.: *Špedicija, multimodalni transport i logistika*, Udruženje tarifera Jugoslavije Beograd, Ohrid, 1988.
9. ZELENKA, R.: *Interakcijska sprega međunarodne špedicije, tehnologije prometa i logistike*, "Promet", fakultet pomorskih znanosti, Zagreb, 1989, 1.

10. ZELENKA, R.: *Uloga špeditera u primjeni incotermsa*, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci, Rijeka, 1992, knjiga
11. ZELENKA, R.: *Incoterms 1990. u kaleidoskopu vanjskotrgovinskog i prometnog sustava*, Zavod za istraživanje i razvoj sigurnosti, Zagreb, 1992.
12. ZELENKA, R.: *Špediterovo pravo. Incoterms 1990. - Međunarodna pravila za tumačenje trgovinskog termina. Revidirane američke vanjskotrgovinske definicije*, Ekonomski fakultet u Rijeci i Glosa d.o.o. Rijeka, Rijeka, 1993.

Summary

It is undisputable fact that there is a tight interactive connection between international freight forwarders and foreign trade. Foreign trade companies i.e. exporting and importing forms are selling/buying goods from suppliers to

customers/buyers, who - in principle - are situated at distant locations and consequently connected by various transport means. The analyses of various functions, tasks and statuses of international freight forwarders show that any freight forwarding firm nation wide is expertised in safe, efficient and quick despatch of cargo regardless to export, import or transit of goods in international traffic. Choosing the best traffic means as well as most convenient transport routes together with most efficient combination of transport technologies with best tariff rates, it is beyond a shadow of a doubt that freight forwarder is strongly effecting the competitiveness of his country products on the international market.

Rukopis primljen: 11.7.1995.

ANGLO ADRIATIC SHIPPING AGENCY LIMITED London

HEAD OFFICE

Epworth House
25 City Road

LONDON EC1Y 1AA

Telephone: 071-588 6167

Telex: LONDON 881 3053

Facsimile: 071-588 8054

Telegrams: angloadriatic

General Agents in Great Britain for Croatian Shipowners. Port Agents in London

Members of the Baltic Mercantile and Shipping Exchange London and the Baltic and International Maritime Conference

Chartering Brokers and Liner Marketing Agents World Wide.

Ship sale and purchase Brokers.

Freight Forwarders World Wide and Air Brokers.

Bunkering Agents World Wide.